

da se peljeta v Razbor k maši – saj je vendar nedeljal! Nado k maši sploh ni težko spraviti – in grem z njima. Razbor je čudovita in slikovita gorska vasica, cerkev pa slavnostno okrašena, saj je danes prvo obhajilo. Modri župnik sicer skrbi za svojo lepo cerkev, a v prvi vrsti – brez zamere – za riti svojih faranov. Čeprav freske in slike kličejo po obnovi, je najprej naročil nove tapecirane klopi, da ljudi ne bi v ostrih koroških zimah zeblo v zadnjo plat.

POTNIKI PRVEGA IN DRUGEGA RAZREDA

Prvoobhajjančki so bili le štirje, a po velikem številu njihovih mlajših bratcev in sestric, ki so napolnili cerkev, jih bo čez nekaj let kar petkrat več.

Nazaj grede sem šla peš, bila sem edina, saj po tej poti ni nihče šel peš. Ustavi mi očka s hčerko – in me zapelje na napačno križišče. Tam me odloži in neka mestno

opravljena ženska mi razloži: če želim v Slovenj Gradec, moram vsaj štiri kilometre nazaj.

A kmalu dobim dekletko, ki se pelje v Slovenj Gradec. Še več: na fakulteti v Mariboru je cimra z neko Vipavko! Dostavi me prav na avtobusno postajo, kjer je avtobus za Ljubljano ravno prižgal motor. Sicer je šofer zarohnel name, naj umazan nahrbtnik vržem v prtljažnik – ostale redke potnice so svoje lepe kovčke in torbice lahko imele pri sebi, a kaj za to!

Na Trojanah je bila taka gneča, da sploh nisem mogla napraviti za krofe – saj še avtobus ni imel kje ustaviti.

Oni pa, ki je iz Ljubljane peljel v Vipavo, mi je rekel: kar »rugzok« v naročje, pa prihranite 250 tolarjev.

Tako sem se že ob 17.15 lahko prepričala, da še živijo pastorka, rejenca, prasica, kokoši, psica in mladiči in da so si tudi mačke nakradle kaj za pod zob.

iz planinske literature

Priročnik

Pred petdesetimi leti je Planinsko društvo Ljubljana-Matica založilo Priročnik za planince (II. izdaja, 1951), ki je bila zbirka pravil, navodil in podatkov ter kratak vodnik po gorah Slovenije (31 zemljevidov, 82 risb). Zbral in uredil ga je **dr. A. Brilej**, grebenske zemljevide (možno jih je bilo kupiti tudi kot samostojno zbirko) je narisal **Vilko Mazi**, platnice, kočje in drugo pa **inz. arh. Herbert Drofenik**.

ln sedaj je isto PD izdalo Gorniški priročnik (2000), katerega avtor je **Jože Drab**, njegovi sta fotografiji na prvi in zadnji strani, ilustracije so njegove, nekaj jih je prispeval **Silvo Kragelj**, lektorirala je **Mira Drab**, recenzijo pa je opravil **Borut Peršolja**.

V uvodu prvega priročnika je zapisano: »Namen tega priročnika je, nuditi številnim gornikom Slovenije ozir. Jugoslavije, ki obiskujejo naše planine, nekaj osnovnih navodil za spoznavanje naše planinske organizacije, jim zbrati najpotrebnejše napotke, ki jih planinec nujno potrebuje pri hoji po gorah, in jim končno podati opis zavetišč in glavnih potov v naših Alpah in v sredogorjih ter vrsto zemljevidov, ki v treh barvah ponazorjujejo naš planinski svet.«

V sedanjem uvodu pa piše: »Knjižica pred vami je namenjena vsem, ki želijo vedeti čimveč o gorah in varno zahajati v gore. Vsebuje 18 poglavij o gorniških temah, ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo. Namenjena je tako mladim kot tudi odraslim.

Je samostojen učbenik za posameznega bralca, lahko pa je koristen pripomoček predavateljem gorniške šole oziroma njihovim sluhateljem.«

Knjižica nima vodnika, ker teh je sedaj dovolj v samostojnih izdajah. Ima le 18 tem planinske šole.

Planinska založba pri PZS je izdala dve izdaji knjižice Planinska šola – Teze, učna snov in preverjanje znanja (št. 56, 1977; št. 85, 1983; obe je uredil **Danilo Škerbinek** s sodelavci, lektoriral **Franček Vogelnek**), ki imata približno enako vsebino, le nekatere teme so tu samostojne in združene ali malo drugače poimenovane. Gorniški priročnik je gradivo gorniških (planinskih) šol in tečajev gorništv. Na koncu je zapis o Gorniški (Planinski) šoli, tako o izvedbi in pogojih za sodelovanje udeležencev in predavateljev kot o trajanju. Zapisan je tudi predmetnik, ki predvideva za teoretični del 19 ur in 4 ture. Na podlagi udeležbe (70 %), rezultatov testov in praktične ocene iz gibanja na turah si lahko udeleženci pridobijo potrdilo – diplomu planinske šole, ki jo izda KVVZ pri PZS (ta jo je do sedaj izdajal še z značko le za planinske šole) ali pa diplomu gorniške šole, ki pa jo mora izdelati organizator šole sam.

B. J.

Samo nebo je višje

Kdor bo hotel napisati še kakšno knjigo o svojih doživljajih na najvišji gori sveta, bo moral zelo dobro pomisliti, da se bo spomnil kaj zares novega. Zdi se namreč, kot da so bile obdelane že prav vse posebnosti, ki se lahko zgodijo na tej gori ali v povezavi z njo: nanjo so ljudje plezali s steklenicami z dodatnim kisikom ali brez njega, tja gor so šle odprave in posamezniki, s smučmi in z jadralskim padalom, skupine so se z vrha vračale z mrtvimi ali brez njih.

Za Nemce je bilo seveda nekaj posebnega, ko je na vrh priplezala prva njihova rojakinja **Helga Hengge**, ki je po vrnitvi o tem podvigu napisala knjigo »Samo nebo je višje« s podnaslovom »Moja pot na Mount Everest«. Izdala jo je založba Droemer iz Münchna, ima 304 strani in stane 39.90 marke.

Na prijeten, nevsiljiv in neambiciozen način poroča avtorica o svojih več kot dveh mesecih na gori, ne da bi se s svojim podvigom bahala, kar bi gleda na tisoče, ki jim je doslej že uspela taka pustolovščina, le pri malokom še napravilo kakšen prav velik vtis. Svojo avanturo je plačala s 35.000 ameriškimi dolarji in kot »paketna turistka« uživala razmeroma veliko udobje pod šotorm, kjer so ji šerpe vseskozi stregli.

Sposobnost, kako zna biti navdušena nad vsem, kar je tam doživljala, je velikanska, skoraj pravljica, če je tako dovoljeno reči. Nekoč se je na nadmorski višini 6400 metrov

počutila »kot v raju«, vendar pri tem ni ostalo. Prišli so trenutki in dnevi obupa, solz, vdanosti v usodo, izostali niso niti živčni zlomi, ko je bila nenadoma popolnoma brez moči, in dolge ure obupa, ko je naletela na prvega mrtvega alpinista na gori, pa tudi očitanja sami sebi, da je nemara s svojo odločitvijo o vzponu postavila na kocko tudi življenja drugih ljudi, ki so jo spremljali.

O vsem tem piše v svoji knjigi.

Naposled pa je le priplezala na vrh: »Neskončna sreča in blaženost sta me preplavili, ko sem lahko in ko sem smela prisluškovati neskončni tišini zvokov veselja.«

Kdor je nemara knjigo začel brati s skepsjo in nadaljeval branje z vse večjimi simpatijami, si na koncu vendarle ne more kaj, da avtorici ne bi iz vsega srca privoščil njene sreče, ko je prišla na vrh in se živa vrnila z njega. Vsekakor je to še ena knjiga o Everestu, ženski pogled na to goro, ki je tudi v Sloveniji doživela že precej opisov.

Soška fronta

Resničnost pred leti zapisanega stavka, da dogajanja v prvi svetovni vojni na soški fronti, kjer je izgubilo življenje skoraj milijon vojakov, se niso povsem raziskana in ovrednotena, dokazujejo pisci in založbe, ki pripravljajo izdaje novih in novih del s tega področja. Tako je Mohorjeva družba iz Celovca pred kratkim izdala kar dve knjigi, posvečeni tem žalostnim dogodkom na naših tleh, predvsem v našem zahodnem gorskem svetu.

Za prvo knjigo, ki nosi naslov »Plavi križ. Soška fronta, Bovec 1915–1917«, je rokopis prispeval **dr. Vasja Klavora** iz Solkana. To je že

Ostanki madžarskega vojaka iz 1. svetovne vojne s poti na Krničico (2142 m)

Skromen križ stoji ob poti na Batognico (2164 m) v spomin padlemu vojaku na soški fronti.

Foto: Ciril Velkovrh

šesta knjiga tega avtorja pri slovenski koroški založbi, v kateri obravnava dogodke iz začetka prejšnjega stoletja ob reki Soči. Obenem je to druga, dopolnjena in popravljena izdaja knjige, ki je pred leti izšla pri koprski založbi Lipa.

V knjigi, ki vsebuje mnogo fotografске dokumentacije, niso opisani le boji, ampak tudi razmere in življenje civilnega prebivalstva na območju teh krajev in kasneje tudi v izgnanstvu.

V drugi knjigi, ki nosi naslov »Piava – 1918. Zadnja bitka avstro-ogrske monarhije«, so opisani le zadnji boji soške fronte. Njen avtor je dunajski zgodovinar **Peter Schubert**, prevod pa je oskrbel **Tone Peršič**.

Mnogo spomenikov in ostankov lahko planinci in pohodniki najdemo v naših gorah od Rombona do Krna, če se le malo ozremo levo in desno ob začrtani poti.

Ciril Velkovrh

Cevčeve Lončene posode pastirjev

Tone Cevc: Lončene posode pastirjev: skleda in latvice iz poznega srednjega in novega veka iz planin v Kamniških Alpah; Ljubljana 2000: Založba ZRC, ZRC SAZU, 124 strani, ISBN 961-6358-11-1

Ob koncu lanskega leta je izšla knjiga, ki zaenkrat sodi še v trilogijo knjig o raziskovanju Velike planine, ki jih je napisal **dr. Tone Cevc**. Leta 1972 je najprej izšla knjiga z naslo-

vom Velika planina: življenje, delo in izročilo pastirjev, leta 1997 pa knjiga z naslovom Davne sledi človeka v Kamniških Alpah: arheološke najdbe v planinah (1995–1996). O Veliki planini je napisal tudi številne znanstvene in strokovne članke, med katerimi naj posebej opozorimo na zadnjega z naslovom Tri tisočletja Velike planine, ki je izšel v Kamniškem zborniku (letnik 15, 2000). Cevc se ukvarja z dobo, ki jo jedrnatu povzema sklepna misel v knjigi: »Ko so v začetku 20. stoletja lončene skleda in latvice izpodrinile cenejše in manj občutljive kovinske in porcelanaste posode, se je bolj ali manj prelomno sklenila doba, ki je zaznamovala pastirsko kulturo v planinah v Kamniških Alpah za več kot pol tisočletja.«

V prvem poglavju Planine (Planine v Kamniških Alpah v poznem srednjem in novem veku) avtor predstavlja geografski, zgodovinski in etnološki oris planin v Kamniških Alpah. Zgoščeno predstavi lego najstarejših planin, odmevne najdbe oziroma arheološke sledi o življenju in kulturi človeka, začetke planšarstva in razvoj gospodarske sestave planin (prehod od ovčjih do govejih), izdelke (masten kisli sir v hlebčih, pusti sir mohant, maslo in skuta) in tehnologijo njihove izdelave ter omembe planin v zgodovinskih virih in dajatve, zapisane v urbarjih. Poglavje sklene z mislimi: »O opuščanju paše pričujejo tudi najdbe keramike in ovčjih planinah. Bolj ko se bližamo 19. stoletju, manj jih je. Žive so ostale goveje planine, pa tudi na teh se število živine zmanjšuje...«

Cevčevo raziskovalno delo ves čas odklikuje interdisciplinarnost, prepletanje osnovnih raziskovalnih prvin lastne, etnološke stroke s prvinami drugih strok, predvsem arheologije. To naravnost potrjuje vsebina drugega, najboljšeješega poglavja z naslovom Keramika (Najdišča in najdbe keramike v planinah, Časovna, tipološka in tehnološka podoba skled in latvic iz 15.–20. stoletja), kjer so v uvodu predstavljena najdišča in metode pridobivanja gradiva, lončenine za znanstveno obdelavo. Ob tem avtor upravičeno